

75 éve halott Kazay Endre

Dr. Lázencz László

Winkler Lajos professzor egy alkalommal Kazay Endrét a magyar Scheele-nek nevezte. Kazay és Scheele nem voltak kortársak, s a szakmán belüli érdeklődési körük is eltért egymásétól, mégis összekötötte őket majdnem azonos sorsuk, a gyógyszerészeti (kémiai) tudományok iránti szeretetük, valamint a vidéken élő gyógyszerész-tulajdonosok anyagi gondokkal terhes élete. Scheelét zsenialitása segítette át azokon a nehézségeken, amikkel meg kellett birkóznia tudományos felfedezései során, Kazayt pedig a tudós gyógyszerészekre jellemző szívósság, és a testi nyavalyáit is legyőző akarat.

* * *

Hetvenöt évvel ezelőtt értesült mély megrendüléssel arról a magyar gyógyszerésztársadalom, és kaptak hírt a tudományos társaságok, valamint azok, akik ismerték és

1. ábra. Kazay Endre egy 1920-ban, Vértesacsán készült fényképen

szerették, hogy a neves vértesacsai gyógyszerész *Kazay Endre*, fiatalon, 47 éves korában sok csalódás és szenvedés után 1923. április 20-án Vértesacsán elhunyt. Ravatalánál évfolyamtársa, jó barátja, a Magyar Gyógyszerészeti Egyesület elnöke *dr. Koritsánszky Ottó* búcsúzott tőle, mondván, hogy „...a magyar gyógyszerészek egyik büszkesége a ravatalon ...Kedvenc kerti virágaiból kis csokor a szemfedőn ...a lakásban mindenütt valami, ami halottunk sokoldalúságát igazolja...”

A vértesacsai gyógyszerész-tár több hétig zárva maradt. Az ajtón kis cédula Kazay jellegzetes betűivel: „Orvosságért tessék a lakásba beszólni” [1]. Rövidesen megjelent mellette egy gyászkeretes híradás [2], melyen olvasható, hogy elhunyt, gyászolja felesége, gyermekei, szülei, anyósa, apósa, testvérei, sógora és sógornői.

Kazay Endre már ezt megelőzően érezte erejének fogytát és szüleinek, valamint Lajos öccsének küldött levelében írta: „...a mi áldozatkészségünk ápolja a tudományt, művészetet, amely áldásaiban ...mindenki osztozik ...nem tudom fogom-e látni még Nagybányát valaha? Utóbbi időben nagyon nem jól érzem magam, főleg a szívemmel és a vesémmel van bajom, annyira, hogy már 3–4 évnél többet nem számíthatok, hogy még hátra van számomra. Hamar fulladok és kifáradok, valóban nincsen a négy szobás lakásomban egy kényelmes hely, ahol egy órára csendben kipihenhetem magamat. Remélem, hogy a jövőben fogok kapni patikajogot Győrben vagy Rákospalotán, legalább lesz egy jövedelmező városi patikám, amiből családom, majd nélkülem is meg fog élni, de addig is aggaszt a helyzetem” [3].

Rajongásig szerette pályáját, annak főleg a kémiai vonatkozásait. Gyógyszerész leánya *Adél* írta róla: „...ebben a kis sváb faluban, távol minden kultúrközponttól, elfoglalta magát gondolataival, vagy tudományos kutatásaival. Rajongó lelke olyasminek is örült, amiknek más talán nem is tudott volna ennyire örülni. A halála előtti napokban például igen nagy örömet szerzett neki Vajda János váli költőnek arcképe és vizeskorsója, melyet a költő hagyatékából kapott. Talán ez volt az utolsó öröme? ...Gyermekeken örült akkor is, amikor levelet kapott a szomszédos Alesutról, melyben Mária Dorothea orleansi hercegné saját kezűleg értesítette, hogy kinevezi kamarai szállítójának...” [4].

Életének utolsó szakaszában foglalkozott a gyakorlati gyógyszerészettel, tudományos kérdésekkel, gyógyszerész-történeti témákkal is. A kis jövedelmet nyújtó vértesacsai patika nem biztosította számára azt a gondtalan megélhetést, amit a tudományos munka megkívánt. „Én ...egy életunt, kiégett genie, teljesen elfásulok már minden iránt – írja egyik levelében sógornőjének –, csak meleg szobát, esendét, magányosságot, pihenést óhajtok: ...a zene, ennek boncolgatása, a zenei szép keresése ad nyugalmat ...Tudod, Magyarországon pang a tudomány, irodalom, művészet, ami eddig fűszerezte életünket...” [5].

2. ábra. Emléktábla a vértessacsai gyógyszerészter falán

* * *

Kazay igazi képviselője volt a tudós gyógyszerészeknek. Igen sokoldalú volt; még mint gyógyszerészgyakornok, jelenteti meg a napjainkban is egyedülálló négykötetes Gyógyszerészi Lexikont. Az Organikus Chemia című jegyzetét (1903), melybe saját kémiai kísérleteit és következtetéseit is beépítette, 1908-ban bővített formában, könyv alakban is megjelentette, melyet tankönyvvül használtak a gyógyszerészhallgatók. Maga szerkesztette refraktométerével értékes optikai megfigyeléseket végzett. A csillagászatot és a barlangkutatókat is eredményesen művelte. Számos értékes szakmunkát írt a kémia, a gyógyszerészet, a meteorológia, a geofizika tárgyköréből, melyet több mint 200 megjelent közleménye igazol a *hazai* (Gyógyszerészi Hetilap, Magyar Kémiai Folyóirat, Gyógyszerészi Közlöny) és *külföldi* (Pharm. Post, Pharm. Monatshefte, Mitteilungen) szaklapokban.

Utolsó előadását 1923. március 6-án tartotta Budapesten a Magyar Gyógyszerészi Egyesületben „A tabletták komprimálása alkalmával beálló kémiai változásokról” címmel. Előadása bevezetéseként az Egyesület elnöke *dr. Koritsánszky Ottó* méltatta az előadó eddigi munkásságát és kiemelte tudományos érdemeit, amelyet „a külföld is ismer, sőt jobban ismerik, mind idehaza...” [6].

Érdemeihez képest kevésbé ismerik Kazay Endre életútját, munkásságát. A korabeli szaklapok tanúsága szerint, az általa 1905-ben alapított Galenus Gyógyszer- és Vegyszergyár – melyet a budapesti céghivatalnál 1904. október 25-én jegyeztek be [7] s amit 1910-től 1915-ig vezetett – a későbbiekben Magyar Pharma (1933), majd 1950-től Reanal néven vált ismertté. Ebből következően, a napjainkban is működő cég (és Kazay Endre egykoron végzett tevékenysége) ipartörténeti jelentőségű [8].

Kazay a gyógyszerészetten túl más területeken is otthonos volt: csillagászattal, meteorológiával, zenetörténettel, geofizikával is foglalkozott. Nem véletlen, hogy *Winkler* professzor „polyhístoriként” emlegette.

Halála után a személyével és munkásságával foglalkozók – többek között – azt írták róla: „...nem szabad meg-

3. ábra. Az MGYT Kazay-emlékérmének előlapja

engedni azt, hogy Őt még saját kora sem ismerje meg teljesen, az utókor pedig megfélekedzen Róla...” [9].

Halálát követően számtalan írás méltatta tevékenységét, munkásságáról több emlékülést rendeztek. A II. világháború után, az akkori politikai vezetők tanácsot kértek *Végh Antal* professzortól – a Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság főtákarától –, hogy a magyar szabadságharc centenáriuma alkalmából „ki lehetne az a gyógyszerész a közelmúltból, akit ünnepelethetnénk?” Ő Kazayt ajánlotta – írta egyik levelében e cikk szerzőjének: „...Mindjárt meg is bíztak, írjak róla egy cikket Székely Jenő lapjába „A vértessacsai halott” címmel. Ezzel sikerült Kazay emlékét visszahoznom a gyógyszerészek köztudatába” [10].

A Magyar Gyógyszerészeti Társaság 1966-ban, Kazay tiszteletére, születésének 90. évfordulója alkalmából, emlékérmét készíttetett. Ezt annak az arra érdemesnek adományozta, aki hosszú időn át mind a tudományos, mind pedig a társasági munkában kiemelkedőt alkotott [11].

Kazay emlékét több egészségügyi intézmény, valamint kollektíva, többek között a vértessacsai gyógyszerter és a település nyugdíjas klubja is őrzi.

A gyógyszerésztörténet egyik neosztorának *dr. Halmai János* professzornak egyik előadása után e sorok írója mint egyetemi hallgató, beszámolt arról, hogy Bácsbokodon, ahol az ő szülei élnek, ismer a Felvidékről 1948-ban a faluba betelepítettek között egy idős házaspárt, akik közül a néni – elmondása szerint – Kazay sógora volt. Ezt ellenőrizendő a professzor 1965 tavaszán néhány napra leutazott Bácsbokodra. Megállapította: az idős nő valóban a vértessacsai Kazay Endre sógornője *Tóth Kálmánné, szül.: Blahó Mária*. E néhány nap alatt feltárt Kazay emlékeket a későbbiekben a Gyógyszerészet hasábjain publikálta [12].

Végezetül, *dr. Schulek Elemér*, a kiváló gyógyszerész-analitikus 1940-ben Kassán egy „Kazay-emlékelőadáson” elhangzott szavait idézem: „Kazay Endrében a gyógyszerészi kar nagy értékét látom, mert tudásával jelentősen gyarapította a pálya erkölcsi erejét ... egy polihistor csodálatos egyéniségevel művelte a különböző tudományokat ..., míg végtelen kárára a gyógyszerészetnek fiatalon, az alkotókészség teljében, 47 éves korában meghalt [13].

* * *

IRODALOM

Kazay után több évtizeddel került a vértessacsai gyógyszerészeti élére dr. *Burgett László* és felesége, akik következetes és kitartó munkájuk eredményeként 1997 szeptemberében „Vértessacsai Kazay Gyógyszerészeti Alapítványt” hoztak létre. Céljuk a vértessacsai Kazay Endre emlékének megtartása, a későbbiekben pedig gyógyszerészi és más külső segítő partnerek összefogásával egy Kazay örökségét ápoló és bemutató emlékház létrehozása, amely a fentiekén kívül a gyógyszerészet történetével foglalkozók tudományos bázisa lehet.

Az alapítvány megvalósítása országosan is példaértékű lehet, mert a napjainkban zömében gazdátlan hazai patika múzeumok szakszerű fenntartása, a régió gyógyszerészeti emlékeinek megőrzése így látható biztosítottak.

1. Gyógyszerészi Hetilap 206 (1923). – 2. Gyászjelentés Kazay Endréről, apósának Blahó Gyulának címezve Érsekújvárra – 3. Kazay Endre 1922. december 22-én Vértessacsán írt levele szüleihez Nagybányára – 4. Gyógyszerészi Szemle 238 (1938). – 5. Kazay Endre levele sógornőjének Blahó Máriának Érsekújvárra 1921. január 7-én – 6. Gyógyszerészi Értesítő 124 (1923). – 7. Gyógyszerészi Közlöny 530 (1905). – 8. Gyógyszerészet 33, 29–32 (1989). – 9. Gyógyszerészi Közlöny 200 (1923). – 10. Dr. Végh Antal Budapestről 1986. július 31-én kelt lev. lapja dr. Lárencznek, Pécsre – 11. Gyógyszerészet 32, 87–88 (1988). – 12. Gyógyszerészet 10, 361–365 (1966). – 13. Kassai Gyógyszerészi Egyesület Konferenciája: „Kazay emlékelőadás”, Gyógyszerészi Szemle 1940. szeptember 6-i számából.

L. Lárencz: *Endre Kazay died 75 years ago*

Pécs, Jókai Mór u. 51. – 7622

Különleges helyszíneken, az ország 50 kastélyszállójában

- szakmai konferenciák
- továbbképzések
- tréningek
- cégtalálkozók

szervezésében, bonyolításában kedvezményes feltételekkel állunk a gyógyszerészet reprezentatív képviselőinek rendelkezésére.

Carpe Diem

RENDEZVÉNYSZERVEZŐ SZOLGÁLAT

Dr. Ijai Edit és

dr. Szemere László

Bp. 1132 Kresz Géza u. 24.

Telefon: 349-9971